

Prof. Schweitzer József emlékének

Zsidó irányzatok, modern értékek

BBN-HEB-341.9, BBN-HEB11-234.4,
BMA-HEBD-322.5,
BBV-101.45, BMVD-101.75,
BMA-VALD-452:1, BMA-VALD-518:2

Biró Tamás

2015. február 26.:

Nemzetállam, nacionalizmus, antiszemitizmus, cionizmus

Jövő hétre

Következő órára: melyek „zsidóságunk tanításai”?

- Két könyv, tíz év eltéréssel kiadva, tíz év eltéréssel reprintelve:
  - Benoschofsky Imre. *Zsidóságunk tanításai* (Budapest: Makkabi, 1997; eredetileg: Javne könyvek, 1941) [71.Ben.1.]
  - Friedmann Benjámín. *A zsidó vallás törvényei* (Bné Brak: Friedmann L. Könyvnyomdája, 1988; eredetileg: 1. kiad.: Miskolc, 1925, 2. kiad.: 1931) [71.2.Fri.1]
  - Hasonlítsa össze a két könyvet:
    - Milyen okokból születhetett az egyik, ill. a másik könyv? Ki a célközönség?
    - Milyen okokból adhatta ki újra valaki a könyveket 56-57 évvel később? Ki a célközönség?
    - Mit jelképez a címlapokon az illusztráció? Mit mond el a kiadók zsidóságról alkotott képéről?
    - Mely szerzőnek mit jelent a zsidóság?
- => szerda estig küldjön nekem emailben 5-5 jelzőt, amellyel jellemezné a két könyvet.
- Projekt: témaválasztás?

Ötletek projektekhez

- Kettős lojalitás
- Bibliakritika, történetiség, történelmi változás
- Teremtés, ősrobbanás, evolúció
- Nők szerepe a zsidóságban
- Egyneműek házassága, homoszexualitás elfogadása
- Esztétika és liturgia (változtatások a sziddurban, építészet, orgona...)
- Zsidók és nem-zsidó viszonya (antiszemitizmus, kiválasztottság...)
- A halákha szerepe, jelentősége, mibenléte
- A rabbi szerepe
- ...

Kifelé a gettóból

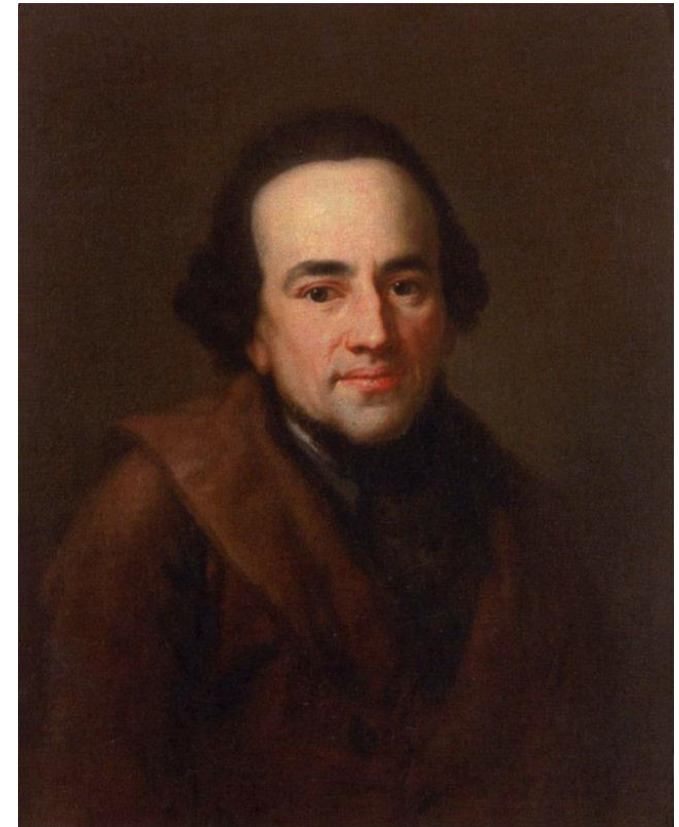
Moses Mendelssohn (1729–1786)

Kant kortársa, a kor jelentős filozófusa.

Jeruzsálem, avagy a vallási hatalomról és a zsidó hitről (1783):

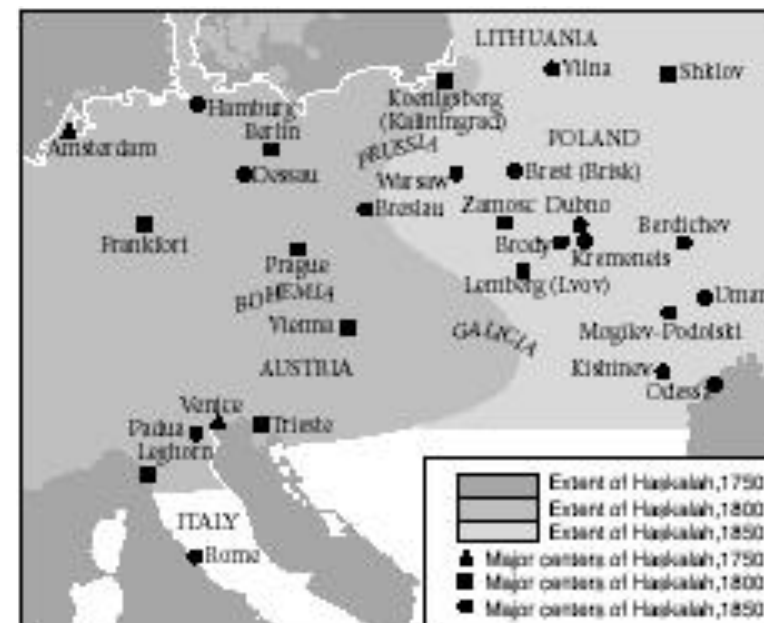
- a zsidóság hit, független a politikától
- a hit nem erőszakolható rá senkire sem
- az emberiség univerzális vallása (etika) vs. ennek megvalósulása a zsidó közösségben
- a kereszténység nem felsőbbrendű

A zsidó közösség nevelése: pl. Biblia-fordítás.

Kifelé a gettóból

- Polgárosodás: *foglalkozási szerkezet, értékrend, viselkedési minták, esztétika...*
- Emancipáció: *jogi értelemben vett egyenjogúsítás*
  - *A zsidóknak, mint egyéneknek*
≠ a zsidóknak mint közösségnek
- Integráció, asszimiláció
- Haszkala = zsidó felvilágosodás
  - Első hullám: kb. 1750-1800, Németország
  - Második hullám: kb. 1800-1850, Közép-Európa
  - Harmadik hullám: kb. 1850-1880, Kelet-Európa

A gettón kívül – 1

- A romantikus *nemzet*-fogalom kialakulása. Nemzetállam, nacionalizmus.
- Tudományos megközelítés = történelemírás
  - Történelmi szemlélet: a zsidóság örök lényegének a feltárása vagy annak bemutatása, hogy a zsidóság örökkön változik, a körülményekhez illeszkedik?
  - Abraham Geiger (1810-1874): a reform mozgalom második hulláma a zsidóság lényege annak az „univerzális vallási eleme”.
  - Samson Raphael Hirsch (1808-1888): neo-ortodoxia, a Tóra örök.
  - Heinrich Graetz (1817-91): pozitivista történelmi iskola, az örök változó aktualizációja
- Az emancipáció érzékelt kudarca: milyen fokú asszimilációt várunk el?

A gettón kívül – 2

- Az emancipáció érzékelt kudarca (+ gazdasági válság, antimodernitás stb.) =>
- Politikai-faji antiszemitizmus (vs. vallási alapú antijudaizmus)
Wilhelm Marr: Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum – Vom nichtconfessionellen Standpunkt aus betrachtet (1879)
1882-83: tiszaezlári vérvád. =>   1883: Országos Antiszemita Párt (Istóczy Győző)
1881: oroszországi pogromok   1894-1906: Dreyfus-ügy Franciaországban
- Zsidó válaszok:
  - Cionizmus, territorializmus (Theodor Herzl)
  - Autonomizmus (pl. Simon Dubnov)
  - Racionalizmus helyett „megélt zsidóság” (Buber, Scholem, Rosenzweig, Kafka...)

Mára: az 1880-as évek

- Két dokumentum az 1880-as évekből, „Kelet-” Európából
  - A Bilu kiáltványa (1882): Mendes-Flohr and Reinharz (eds.), *The Jew in the Modern World: A Documentary History* (Oxford University Press, 1995, 2nd ed.) [61.1.3.Men.1.] p. 532.
  - Rudolf trónörökös halálának a visszhangja az *Egyenlőség* 1889. februári számaiban
Jewish Historical Press: <http://web.nli.org.il/sites/JPress/English/Pages/Egyenloseg.aspx>.
  - Gyűjtsön példamondatokat a következőkre:
    - Gondolati, szemléletbeli hasonlóságok.
    - Gondolati, szemléletbeli különbségek.
    - Olyan mondatok, amelyek meglepetést okoznak a mai olvasónak.
    - Olyan mondatok, amelyeket az egykori szerző nem gondolhatott komolyan.
- Projekt: témaválasztás?

Viszlát jövő csütörtökön!